

Герасимова Ельвіра Миколаївна,

доктор філософських наук,

професор кафедри філософії

і соціальної антропології імені професора І. П. Стогнія

Університету Григорія Сковороди в Переяславі

orcid.org/0000-0003-0046-8458

gerelvira@ukr.net

Вихованець Зоріна Сергіївна,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри іноземних мов

з курсом латинської мови та медичної термінології

Вінницького національного медичного

університету імені М. П. Пирогова

orcid.org/0000-0002-1653-5873

zarina.vyhovanec@gmail.com

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СОЦІУМУ

У публікації здійснюється соціально-філософський аналіз феномену критичного мислення як стратегічного ресурсу у професійній діяльності людини полікультурного соціуму в умовах нових реалій постіндустріальної архітекtonіки світового господарства. Зазначено, що повномасштабна війна незалежної Української держави проти російської федерації за свій суверенітет і територіальну цілісність посилює актуальність дослідження проблеми інтеграції кожної вільної країни до структурно-організованого механізму глобалізованого світу з метою довгострокового взаємовигідного партнерства та забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Констатовано, що професійні компетенції кожної окремої людини створюють діяльнісний соціальний потенціал держави завдяки інтенсивному розвитку дослідницьких інституцій та навчально-освітнього процесу, що опосередковано посилює необхідність критичного осмислення їх доробку в конкретній галузі сучасного виробництва. Результатом проведеного дослідження є такі положення: 1) у межах полікультурного соціуму обсяг професійних знань набуває свою унікальну системність і когерентність, що обумовлює відносну самостійність закономірностей існування соціального розуму та колективної дієвості; 2) на фоні протиріч переходу до принципово нових засад соціально-економічної парадигми глобалізованого світу відбувається структурне ускладнення самого пізнавального процесу, коли сучасний фахівець засвоює не тільки методи компетентної оцінки економіко-господарських знань, їх гуманітарного характеру та смислового поля культури, а й починає враховувати потужний інформаційний фактор впливу на систему формування сучасних символів і знаків у політико-ідеологічному механізмі суспільних відносин; 3) зростаючи можливості робототехніки вимагають нової методологічної структури та принципів побудови навчальних освітніх програм для спеціалістів, які мають володіти основами критичного мислення, тому ключовою освітньою компетенцією фахівця майбутнього стає раціональне дослідно-практичне світорозуміння й навички управління новітніми технологічними механізмами предметно-матеріального перетворення дійсності. Доведено, що процес пізнавального привласнення знань й навичок критичного мислення сучасним фахівцем, по-перше, стимулює процес самоактуалізації природніх якостей особистості, по-друге, визначає основою інтелектуальної діяльності ідею відкритості соціального простору для новітніх інноваційних підходів з акцентом на дієвий результат; по-третє, сприяє розумінню соціокультурних надбань як прояву активності її суб'єктів, можливості існування різноманітних світоглядних настанов і ліберальних правил суспільної поведінки.

Ключові слова: критичне мислення, людина, суспільство знань, полікультурний соціум, соціальна комунікація, освітній простір, ключові компетенції, інтелектуальна діяльність.

Gerasyanova Elvira,
*Doctor of Philosophical Sciences,
Professor at the Department of Philosophy and Social Anthropology named after Professor I.P. Stogniy,
Department of History and Social and Psychological Education
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
orcid.org/0000-0003-0046-8458
gerelvira@ukr.net*

Vykhovanets Zorina,
*Candidate of Philosophical Sciences/PhD
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
National Pirogov Memorial Medical University
orcid.org/0000-0002-1653-5873
zarina.vyhovanec@gmail.com*

CRITICAL THINKING AS A STRATEGIC RESOURCE OF A PERSON'S PROFESSIONAL ACTIVITIES IN A POLY CULTURAL SOCIETY

The publication carries out a socio-philosophical analysis of the phenomenon of critical thinking as a strategic resource of a person's professional activity in a multicultural society under conditions of new realities of the post-industrial architecture of the world economy. It is noted that the full-scale war of the independent Ukrainian state against the Russian Federation for its sovereignty and territorial integrity increases the relevance of studying the problem of the integration of each free country into the structurally organized mechanism of the globalized world with the aim of long-term mutually beneficial partnership and ensuring stable socio-economic development. It was established that the professional competences of each individual create the active social potential of the state, thankfully to the intensive development of research institutions and the educational process, which indirectly increases the need for a critical understanding of their development in a specific field of modern production. The results of the conducted research are the following provisions: 1) within a multicultural society, the volume of professional knowledge acquires its unique systematicity and coherence, as well as determines the relative independence of the laws of existence of social mind and collective effectiveness; 2) against the background of contradictions of transition to fundamentally new foundations of socio-economic paradigm of the globalized world, there is a structural complication of the cognitive process itself, when a modern specialist learns not only the methods of competent assessment of economic and economic knowledge, their humanitarian nature and the semantic field of culture, but also begins to take into account powerful informational factor of influence on the system of formation of modern symbols and signs in the political-ideological mechanism of social relations; 3) growing possibilities of robotics require a new methodological structure and principles of building educational programs for specialists who must possess the basics of critical thinking, therefore, the key educational competence of a future specialist is rational experimental and practical understanding of the world and skills for managing the latest technological mechanisms of subject-material transformation of reality. It was proven that the process of cognitive appropriation of knowledge and critical thinking skills by a modern specialist, firstly, stimulates the situation of self-actualization of the natural qualities of an individual; secondly, defines the basis of intellectual activity as the idea of openness of social space for the latest innovative approaches with an emphasis on effective results; thirdly, it contributes to the understanding of socio-cultural heritage as a manifestation of activity of its subjects, the possibility of the existence of various worldview guidelines and liberal rules of social behaviour.

Key words: critical thinking, man, knowledge society, multicultural society, social communication, educational space, key competencies, intellectual activity.

Актуальність і проблемність дослідження. Повномасштабна війна незалежної Української держави проти російської федерації за свій суверенітет і територіальну цілісність посилює актуальність дослідження проблеми інтеграції кожної вільної країни до структурно-організованого механізму глобалізованого світу з метою

довгострокового взаємовигідного партнерства та забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Однак, пріоритетним напрямком у функціонуванні постіндустріального суспільства стає активний процес соціальної комунікації, який здійснюється завдяки морально-нормативному взаєморозумінню між

людьми в системі єдиних інституціональних структур полікультурного соціуму та визнається всіма суб'єктами відносин. Варто відзначити, що умовою ефективної реалізації довгострокових перспектив стабільного розвитку держави є формування її сучасного соціального капіталу, де головною структурною одиницею визнається висококваліфікований фахівець, якій володіє відповідними до своєї спеціалізації ключовими компетенціями. Можемо констатувати, що процедура визначення внутрішніх логіко-пізнавальних закономірностей ефективної професійної діяльності фахівця надає можливість опанувати методи управління новітніми технологіями на принципах дії штучного інтелекту. Функціонування будь-якого виробничого процесу завжди обумовлюється ідеологічними та політичними механізмами відповідного суспільного структурування, тому феномен державотворення визначається соціокультурними принципами та світоглядними настановами населення певного історико-цивілізаційного періоду, впливаючи у такий спосіб на громадянську позицію та професійну підготовку дієвця. Людина у своїй професійно-трудої діяльності стикається не тільки з теоретико-пізнавальними або психологічними проблемами, але постійно вирішує конкретні завдання господарсько-виробничого характеру на основі свідомого інтелектуального вибору та особистих творчих зусиль.

Отже, аналіз сучасного проблемного поля соціокультурної реальності визначається актуальною практикою дослідження механізмів цивілізаційного поступу людства на основі новітніх можливостей робототехніки, а широка гуманітарна дискусія про світові політико-ідеологічні реалії фокусується на проблемах економічної справедливості процесу інтеграції кожної окремої країни до нової архітектоніки планетарного співіснування. Водночас, зростаючи можливості робототехніки вимагають нової методологічної структури та принципів побудови навчальних освітніх програм для спеціалістів, які мають оволодіти основами критичного мислення, красномовним підтвердженням таких змін стала перемога штучного інтелекту над здібностями людини у Стенфордському тесті на читання та сприйняття прочитаного. Ключовою освітньою компетенцією фахівця майбутнього стає його розуміння й засвоєння

сучасних дослідно-практичних навичок предметно-матеріального перетворення дійсності, тому проблематика феномену критичного мислення як стратегічного ресурсу *homo intelligens* є безперечно актуальним дослідницьким завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Ідейні засади міждисциплінарного наукового підходу побудови теорії діяльності ми знаходимо в історико-соціологічних концепціях та класичних нормативно-правових засадах к. XIX – поч. XX ст. у творах М. Вебера, Е. Дюркгейма, О. Конта, Н. Лумана, Т. Парсонса, К.-Р. Поппера та багатьох ін.; технології набуття фахових ключових компетенцій та динаміку розвитку освітніх процесів представлено в розвідках Х. Гарднера, Е. Глейзера, М. Ліпмана тощо; культурний та інституційний ландшафт дослідження аспектів сумісної діяльності належить Дж. Коулмену, М. Крозьє, Дж.-Ф. Медару; аналіз природи процесів соціальної діяльності, їх виникнення та еволюції є присутнім у працях таких сучасних дослідників глобалізаційних тенденцій, як Р. Арон, З. Бжезинський, Ж. Бодрійяр, М. Гайдеггер, Е. Тоффлер, Ю. Хабермас, К. Ясперс, а також ними започатковується розгляд специфіки переходу сучасного суспільства у стані гіперреальності. Зокрема, родоначальником ідеї критичного мислення, як інтелектуального феномену властивого мисленню людини, у англійській літературі вважається Ф. Бекон, а у варіанті наукового терміну він систематично використовувався у працях К. Поппера, але без додаткових пояснень.

Ідея універсальної наукової логіки належить Дж. Ст. Міллю, він визнавав математичну логіку інтелектуальним взірцем, заперечуючи при цьому вплив світоглядних чинників на процесі мислення. Натомість, міждисциплінарний характер трактування категорії критичного мислення та актуальність його практичного використання в різноманітних прикладних сферах діяльності належить психологам Е. Норрісу та Р. Енніс. У свою чергу, Дж. МакПен наполягає на індуктивному характері критичного мислення, підкреслює його невід'ємний статус від конкретної наукової галузі, що вимагає професійного володіння обсягом знань та навичок з цієї самої дисципліни (McPeck J. E., 1981), а також не можна оминати увагою роздуми про

сутність критичного мислення таких дослідників як Б. Бейєр, Д. Джонс, Дж. Дьюї, Д. Курфіс, К. С. Меридіт, Дж. Д. Стіл, Ч. Темпл, С. Уолтер, Д. Халперн та ін. Варто відзначити праці таких українських науковців з предмету логіки та досліджень специфіки феномену критичного мислення, як В. Горський, Н. Доній, Е. Конверський, С. Ніщима, С. Терно, О. Тягло, І. Хоменко та багатьох ін., наприклад, на думку вітчизняного дослідника С. Терно: «критичне мислення є винаходом американської когнітивної психології» (Терно С. О., 2009, с. 4), – тому, можемо констатувати, що єдиного загальновизнаного підходу до розуміння феномену критичного мислення у сучасних наукових колах немає.

Метою даної публікації є соціально-філософський аналіз феномену критичного мислення як стратегічного ресурсу у професійній діяльності людини полікультурного соціуму в умовах нових реалій постіндустріальної архітектоники світового господарства.

Методологія дослідження. Активне використання в сучасних наукових дослідженнях соціокультурологічної та герменевтичної методології як соціально-когнітивного феномену стимулювало процес пошуку й обґрунтування таких понятійних структур, які б дозволяли зафіксувати реальну багатомірність соціокультурного простору, їх заглиблення у конкретні способи виробництва та історичні контексти. Стрімкий розвиток сучасних наукових знань надає впевненості життєтворчому настрою людини тільки тоді, коли вони підтвердженні ефективними технологіями їх застосування – це означає, що доказовість, системність і критичність мислення забезпечуються інформаційно-символічною узгодженістю між дієвими учасниками виробничого процесу на основі єдиного ціннісно-сміслового усвідомлення принципів і законів громадянського суспільства у соціокультурному просторі. Крім того, базовими методами нашої розвідки було визнано культурно-історичний, аналітичний, порівняльний, а також діалектичний метод забезпечив дослідження процесів і явищ соціальної дійсності з точки зору системного розвитку та взаємозв'язку подій.

Виклад основного матеріалу. Кардинальний поворот у переосмисленні чинників державотворення, навколо яких населення країни гуртувалося й утворювало соціокультурні

спільноти, починається у ХІХ ст. До зазначеного історичного періоду основними засадами, які об'єднували людей, вбачилися спільність мови, родинна спорідненість, релігійні вподобання тощо, але починаючи з ХІХ ст. таким чинником починає вважатися обмін речами, що проявлялося в урізноманітненні способів і методів торгівлі, а також у початку процесу формування тенденції до глобалізаційних процесів. Розширення торгівлі до планетарного масштабу позначалося специфічною індиферентністю до питань власності, культури та релігії. Стало можливим продавати або обмінювати будь-які товари, причому незалежно від того, ким і де вони виготовлені та яку релігію сповідують їх виробники. Так само, у руслі широкого спектру системних досліджень класичної соціології наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. продовжує здійснюватися концептуальний аналіз розширення професійних видів діяльності людини, які розглядаються як специфічний феномен природно-антропологічного процесу освоєння людиною навколишнього середовища на основі історично-сформованого суспільного поділу праці. По-суті, саме професійна діяльність людини, на відміну від феномену людської діяльності як такої, формує сучасну структурну платформу соціокультурного виміру, поза межами концептів соціальної дії. Отож всі зазначені фактори, які слугували перепоною для обміну товарами й грошима у минулі століття, починаючи з ХІХ ст. поступово зникають в умовах розгортання міждержавного товарообміну, а нова хвиля соціокультурних очікувань тільки набирає обертів. Ба більше, вони посилили можливості інформаційно-пізнавальної діяльності дослідницьких інституцій та, урешті-решт, створили той «всесвітній розум», який сьогодні представлений міжнародною системою «Інтернет». Натомість, така ситуація тільки підвищує стандарти та вимоги до професійної кваліфікації фахівця, а також збільшує загальний обсяг трудових зусиль людини. Паралельно з'являється цілий комплекс побічних наслідків і ризиків, які вимагають постійного моніторингу та дієвої реакції, наприклад, «мережеві технології надають можливість швидко отримати будь-яку базову інформацію, окрім тієї, яка має гриф секретності, а саме: 1) всі новітні технологічні розробки; 2) політичні домовленості «сильних світу цього» та 3) історичні пам'ятки

і дослідження, які не вкладаються у визнані більшістю суспільством гуманітарні парадигми» (Herasymova E., 2019, с. 6), – як бачимо, найбільш дієві винаходи сучасного цифрового світу залишаються закритими авторським правом і системою патентування. Проте, саме такий рівень технологічних надбань неможна виміряти грошовими одиницями, а також саме вони одразу надають історичні преференції їх власникам щодо інших країн і частин світу – така ситуація породжує нові форми економічної несправедливості, залежності та формує величезне емоційне підґрунтя для теорій змови, різноманітних домислів з конспірології тощо.

Подальший розгляд розгалуженої кваліфікаційної мережі професійної діяльності людини вимагає додаткового аналізу типології цілей направленої життєвої активності людини, яка тісно співвідносилася з його потребами, здібностями та соціально-антропологічними характеристиками. Процес структурної організації професійної діяльності людини та технологія історико-культурного обумовлення колективного цілепокладання у різноманітних як нормативно-правових, так й ситуаційно-опосередкованих значеннях носить мозаїко-пластичний характер і не має категоріально визначеного статусу в гуманітарних дослідженнях. Людська діяльність є способом існування людини у процесі практичного перетворення оточуючого світу на основі діалектичної суб'єктно-об'єктної взаємодії його внутрішніх і зовнішніх детермінацій. У свою чергу, професійна діяльність людини є меншим за обсягом поняттям, але більшим за змістом, ніж категорія людської діяльності, яка має безмежний евристичний потенціал і включає сучасні технології оволодіння критичним мисленням. Термін «критичне мислення» у західному освітньому просторі стає умовною назвою такого виду наукового типу мислення, який допомагає вирішувати цілий комплекс практичних проблем як побутового, так і професійного рівня діяльності людини. Створюючи свою загально визнану концепцію освіти, М. Липман стверджував, що необхідною умовою якісного рівня освіти є гармонійне поєднання та реалізація двох її цілей: 1) трансляція та передача сукупності необхідних фахових знань; 2) здійснення дослідницької роботи з метою досягнення наукової істини. Він вказує, що критичне мислення: «це міркування,

яке забезпечує рішення, тому що використовує логічні умови, коригує себе й є чутливим до контексту» (Lipman M., 2003, р. 212), – як бачимо, практика критичного мислення означає формування методів міркування та практичних навичок. Найбільш відомим розробником теоретико-методологічних підходів дослідження феномену критичного мислення визнано Е. Глейзера, який створює покрокову програму інтелектуального вміння критичного мислення. Він вважає, що «критичне мислення – це обґрунтованість суджень, тверджень, дій та здатність оцінити ступень їх обґрунтованості (раціональності, розумності), знайти певну межу застосуванню» (Glaser E. M., 1941, р. 6), – тобто феномен мислення людини спирається на знання та соціально визнані шаблони, у той час як критичний аналіз допомагає інтерпретувати наявний фактичний матеріал, аналізувати події та визначатися зі стратегією діяльності тощо. З позицій практичної логіки специфіку критичного мислення вирішував Х. Гарднер, який пропонував для досягнення істинних умовиводів використовувати об'єктивні логічні процеси для комплексного аналізу актуальних фактів. У свою чергу, на думку вітчизняного колективу авторів посібника «Основи критичного мислення та праворозуміння у судовій практиці» феномен критичного мислення: «має декілька важливих маркерів та критерії, перелік яких залежить від концептуальної позиції науковця. Крім того, воно передбачає ввічливий скептицизм, означає формулювання думки щодо певного питання та здатність відстоювати цю позицію логічними доводами. Критичне мислення передбачає увагу до аргументів опонента та їх логічне осмислення. І головне, воно вдосконалюється винятково в присутності когось, тобто в процесі взаємодії під час навчання чи праці» (Доній Н. Є., Ніщима С. О., Герасимова Е. М., 2021, с. 5). Отож критичне мислення на засадах раціонального дослідно-практичного світорозуміння забезпечує пізнавальне привласнення у процесі набуття професійних компетенцій працівником, тобто виникає ефект унікального поєднання логіко-раціональних пізнавальних здібностей людини та його творчо-вольових зусиль на основі суб'єктно-емоційного настрою, який створюється в умовах певного соціокультурного простору з урахуванням мовно-символічного сприйняття дійсності.

Сучасна система досліджень визначає критичне мислення як стратегію пізнання та, водночас, уособленням комунікаційних якостей дієвої людини, яка постійно взаємодіє з інформаційною реальністю. Критичне мислення може бути сформоване виключно в умовах соціального простору конкурентної ринкової боротьби та колективної дії, постійних політико-ідеологічних дискусій, відстоювання власної позиції доведеними аргументами тощо. Дослідницькі спроби проаналізувати феномен критичного мислення наповнені широким спектром структурно-аналітичних викладок і схем, наприклад, у концепції тільки Р. Пола перелік кількості основних умінь критичного мислення сягає 3541. До того ж, людина постійно знаходиться під впливом величезної кількості інформації, вона просто фізично не може контролювати та осмислювати за правилами критичного мислення потік змін як у сфері особистого життя, так й у виробничих процесах, комплексно оцінювати ризики у соціальних подіях і т. п. Власне, тому виникає необхідність розробки ефективних програм, доступних методів, практикумів, тестового забезпечення в дослідницько-освітньому процесі підготовки висококваліфікованого фахівця з навичками критичного аналізу поточних виробничих проблем. До того ж, стратегічним ресурсом професійної діяльності людини визнається не тільки величезний обсяг знань й інформації про способи і навички критичного мислення, а головним стає актуальний час оцінки виробничих проблем, швидкість прийняття дієвих рішень та мобільність у виконанні поставлених завдань в умовах жорсткої конкурентної боротьби у глобалізованому суспільстві. Отож при всій теоретико-методологічній складності аналізу та визначення феномену критичного мислення у дослідницьких розвідках, суспільно-необхідною вимогою стає нова соціальна якість людини як *homo intelligens*, вона виховується в умовах відповідного соціокультурного простору та поєднує такі три компоненти: 1) установки, готовності до критичного мислення (*critical thinking dispositions*); 2) інтелектуальні (розумові) навички і вміння (*critical thinking skills and abilities*); 3) вже наявні знання, минулий досвід (Paul R., 1995, p. 324–326). Ще Арістотель у своїх творах підкреслював технологічні особливості різних видів діяльності

людини й, по-суті, сформулював одне з перших визначень поділу праці, звернувши увагу на її інтелектуальний характер, а саме: можливість досягнення людиною блага завжди залежить від виконання ним двох умов – це правильне усвідомлення кінцевої мети будь-якого роду діяльності та відшукання необхідних засобів, що призведуть до досягнення визначеної цілі (Арістотель, 2005). Мова йде про те, що критичне мислення фахівця в умовах цифрового суспільства має забезпечити, у першу чергу, аналіз послідовності інтелектуальної діяльності для досягнення ефективних результатів у конкурентній боротьбі. Без опанування технологічних нововведень сучасного кіберпростору не тільки окрема людина чи певна спільнота не зможе забезпечити свій добробут, а й держава без функціонування технологічних засобів буде позбавлена самостійності та незалежності, оскільки не буде здатна відтворити умови для власного існування. Відомі дослідники сучасної когнітивної сфери Стіл Дж., Мередіт К., Темпл Ч. визначили пріоритетні напрямки у створенні нових технологій розвитку критичного мислення, а саме: теорію конструктивізму Ж. Піаже, коли розвиток здійснюється в процесі активного конструювання знань суб'єктом навчання з чітко визначеними цілями його дій; теорію схем Р. Андерсона зазначає, що людина в процесі пізнання видозмінює свої уявлення та схеми, тому необхідним стає критицизм читача «у відповідь»; теорію метакогнітивного вчення Л. Розенблатта та Д. Бляйха полягає у тому, що студентам треба надавати можливість самостійно конструювати сенс повідомлення та озвучувати свою думку (Стіл Дж., Мередіт К., Темпл Ч, 2001).

Отже, професійні компетенції кожної окремої людини створюють діяльнісний соціальний потенціал держави завдяки інтенсивному розвитку дослідницьких інституцій та освітнього процесу, що опосередковано посилює необхідність критичного осмислення їх доробку в певній галузі конкретного виробництва. У межах соціокультурного простору обсяг професійних знань набуває свою унікальну системність і когерентність, що обумовлює відносну самостійність закономірностей існування соціального розуму та колективної дієвості. Крім того, на фоні протиріч переходу до принципово нових засад соціально-економічної парадигми

постіндустріального суспільства відбувається структурне ускладнення самого пізнавального процесу, який починає враховувати компетентні оцінки не тільки економіко-господарських знань, їх гуманітарного характеру та смислового поля культури, а й з'являється потужний інформаційний фактор впливу на систему формування сучасних символів і знаків у політико-ідеологічному механізмі суспільних відносин.

Висновки та перспективи досліджень.

Критичне мислення на засадах раціонального дослідно-практичного світорозуміння забезпечує пізнавальне привласнення у процесі набуття професійних компетенцій працівником, тобто виникає ефект унікального поєднання логіко-раціональних пізнавальних здібностей людини та його творчо-вольових зусиль на основі суб'єктно-емоційного настрою, який створюється в умовах певного соціокультурного простору з урахуванням мовно-символічного сприйняття дійсності. Зазначимо, що такий інтегральний підхід забезпечує теоретико-методологічну спрямованість дослідження стратегій та ресурсних складових професійної підготовки фахівця, який спрямовується на пошук глибинних джерел соціально-економічної динаміки та вимагає від людини критичного осмислення складних конструкцій полікультурного соціуму. Соціокультурний вимір постіндустріального суспільства включає до свого арсеналу як випадкові безконтрольні конфігурації, так і процес визрівання фундаментальних складових інноваційного діяльнісного простору людини, де пріоритет надається сучасним формам інтелектуального капіталу та моделям соціальної комунікації. Тимчасом концептуалізація феноменальних можливостей критичного мислення людини як способи системного отримання достовірних знань та набуття фахових ключових компетенцій, сприяє формуванню як нової соціально-економічної парадигми розвитку, так і появи практично-дійових методів її реалізації. Натомість, програмна реалізація доктрини соціально-економічного розвитку країни потребує ідеологічно-змістовної мотивації населення, яку може забезпечити тільки оригінальна конфігурація відповідних соціокультурних принципів, історичного контексту та інтелектуальний потенціал соціального капіталу, що вимагає від кожного громадянина критичного осмислення складних конструкцій полікультурного соціуму.

Отже, процес пізнавального привласнення знань й навичок критичного мислення сучасним фахівцем, по-перше, стимулює процес самоактуалізації природних якостей особистості, по-друге, визначає основою інтелектуальної діяльності ідею відкритості соціального простору для новітніх інноваційних підходів з акцентом на дієвий результат; по-третє, сприяє розумінню соціокультурних надбань як прояву активності її суб'єктів, можливості існування різноманітних світоглядних настанов і ліберальних правил суспільної поведінки. Отож професійні компетенції кожної окремої людини створюють діяльнісний соціальний потенціал держави завдяки інтенсивному розвитку дослідницьких інституцій та навчально-освітнього процесу, що опосередковано посилює необхідність критичного осмислення їх доробку в конкретній галузі сучасного виробництва. Варто відзначити, у межах полікультурного соціуму обсяг професійних знань набуває свою унікальну системність і когерентність, що обумовлює відносну самостійність закономірностей існування соціального розуму та колективної дієвості. Особливо зараз, на фоні протиріч переходу до принципово нових засад соціально-економічної парадигми глобалізованого світу відбувається структурне ускладнення самого пізнавального процесу, коли сучасний фахівець засвоює не тільки методи компетентної оцінки економіко-господарських знань, їх гуманітарного характеру та смислового поля культури, а й починає враховувати потужний інформаційний фактор впливу на систему формування сучасних символів і знаків у політико-ідеологічному механізмі суспільних відносин. Водночас, зростаючи можливості робототехніки вимагають нової методологічної структури та принципів побудови навчальних освітніх програм для спеціалістів, які мають володіти основами критичного мислення, тому ключовою освітньою компетенцією фахівця майбутнього стає раціональне дослідно-практичне світорозуміння й навички управління новітніми технологічними механізмами предметно-матеріального перетворення дійсності. Зазначимо, що процеси суспільного поступу та перетворень мають нелінійний непрогнозований характер, а тому проблематика сучасної пізнавальної діяльності людини залишається гостро актуальною та вимагає подальших дослідницьких зусиль.

Список використаних джерел:

- Арістотель. (2005). Політика. Київ: Видавництво Соломії Павличко «ОСНОВИ». 239 с.
- Доній, Н. Є., Ніщимна, С. О., Герасимова, Е. М. (2021). Основи критичного мислення та праворозуміння у судовій практиці : навчальний посібник. Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів : Академія ДПтС. 432 с.
- Стіл, Дж., Мередіт, К., Темпл, Ч. (2001). Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів». Посібники I-II. Посібники III-IV. Київ : Міленіум. 180 с.
- Терно, С. О. (2009). Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя : Просвіта. 268 с.
- Glaser, E. M. (1941). An Experiment in the Development of Critical Thinking. Teacher's College. Columbia University. 212 p.
- Herasymova, E. (2019). Essay about social mind as a phenomenon of collective wisdom. *Sophia Prima: dialogue of eternal recurrence. International Humanitarian Journal*. Vol. 2 № 2(1). P. 4-16.
- Lipman, M. (2003). Thinking in Education. 2-nd ed. New York : Cambridge University Press. P. 212.
- McPeck, J. E. (1981). Critical thinking and education. New York : St. Martin's. 170 p.
- Paul, R. (1995). Critical Thinking: How to Prepare Students for a Rapidly Changing World. Foundation for Critical Thinking. 572 p.

References:

- Aristotle. (2005). Polityka [Policy]. Kyiv: Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «OSNOVY», p. 239 [in Ukrainian].
- Donii, N. Ye., Nishchymna, S. O., Herasymova, E. M. (2021). Osnovy krytychnoho myslennia ta pravorozuminnia u sudovii praktytsi [Basics of critical thinking and legal understanding in judicial practice]. Chernihiv: Academy of the State Penitentiary Service, p. 432 [in Ukrainian].
- Steele, J., Meredith, K., Temple, C. (2001). Metodychna systema «Rozvytok krytychnoho myslennia u navchanni riznykh predmetiv» [Methodical system "Development of critical thinking in teaching various subjects"]. Manuals I–II. Manuals III-IV. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].
- erno, S. O. (2009). Krytychne myslennia – suchasnyi vymir suspilstvoznavechoi osvity [Critical thinking is a modern dimension of social science education]. Zaporizhzhia: Prosvita, p. 268 [in Ukrainian].
- Glaser, E. M. (1941). An Experiment in the Development of Critical Thinking. Teacher's College. Columbia University, 212 p. [in English].
- Herasymova, E. (2019). Essay about social mind as a phenomenon of collective wisdom. *Sophia Prima: dialogue of eternal recurrence*, 2, 2(1), 4–16 [in English].
- Lipman, M. (2003). Thinking in Education. (2-nd ed.). New York: Cambridge University Press, P. 212 [in English].
- McPeck, J. E. (1981). Critical thinking and education. New York: St. Martin's, 170 p. [in English].
- Paul, R. (1995). Critical Thinking: How to Prepare Students for a Rapidly Changing World. Foundation for Critical Thinking, 572 p. [in English].